

Utbildningsdepartementet

Vår referens/dnr:

136/2020

Er referens/dnr:

U2020/02667/S

2020-11-09

Yttrande över betänkandet "En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning", SOU 2020:28.

Svenskt Näringsliv har fått möjlighet att yttra sig gällande utredningen "En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning", SOU 2020:28

Sammanfattning:

Sammanfattningsvis anser Svenskt Näringsliv att utredningens förslag riskerar att få en rad negativa effekter i form av minskad rättssäkerhet, ökad byråkratisering och sämre likvärdighet mellan kommunala och fristående skolor. Svenskt Näringsliv anser mot denna bakgrund att utredningens förslag inte kan ligga till grund för lagstiftning och avstyrker att utredningens centrala förslag genomförs.

Utredningen innehåller förslag som Svenskt Näringsliv betraktar som djupt problematiska. Dit hör förslaget om minskad skolpeng för de fristående skolorna, ett förslag som bygger på antaganden, beräkningar och slutsatser om att de kommunala skolorna anpassar sig i högre utsträckning till variationer i elevunderlaget över tid och därför har haft merkostnader som lett till underfinansiering i relation till friskolorna. Dessa antaganden, beräkningar och slutsatser stämmer dock inte med verkligheten. Detta visas av en granskning som PhD Gabriel Heller-Sahlgren genomfört och som bifogas remissvaret. Om det realiserats skulle det innebära ett hårt slag för friskolesektorn i stort och i förlängningen nedläggning av skolor och minskade möjligheter att bygga ut väl fungerande och populära skolor.

I utredningen beskrivs en rad anledningar till att det kan vara svårt att tydligt definiera en allsidig social sammansättning. Ändå föreslår utredningen att

huvudmän och rektorer i lag ska åläggas ett ansvar att aktivt verka för en sådan allsidig social sammansättning, något som sedan ska följas upp av Skolinspektionen. Ett så luddigt mål, som utredningen inte ens förmår att definiera, riskerar att leda till en ryckig styrning, minskad transparens, försämrad förutsägbarhet och rättssäkerhet för vårdnadshavare och elever. Utredningen vill också ge en rad olika uppgifter och befogenheter till en regionaliserad skolmyndighet – något som riskerar att leda till ytterligare byråkratisering i den redan administrationstunga skolsektorn.

Inledning

Utredningen "En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning" griper över stora och viktiga ämnen. Elevernas resultat i skolan behöver förbättras och brister i likvärdighet i skolan är ett problem. Alla elever måste ges goda förutsättningar att nå längre. Det råder inget tvivel om att segregation på vissa håll är stor i skolan, liksom i samhället i stort. Det finns ett egenvärde i att elever från olika bakgrund möter varandra på olika arenor, inklusive i skolan.

Överlag ligger fokus i utredningen på åtgärder som ska skapa en optimal blandning av elever, inte på förbättrad kvalitet och resultat, oavsett hur barnens bakgrund ser ut och oavsett var de växer upp. Den stora skiljelinjen när det gäller skolresultat och gymnasiebehörighet går mellan eleverna som är födda i Sverige eller har kommit till Sverige under de första skolåren och de elever som kommit till Sverige – ofta från länder med stora brister i utbildningssystemen – under tonåren. När det gäller dessa elever behövs snarare fokus på kärnämnen, innovativa undervisningsmetoder med fokus på språkinläring, höga positiva förväntningar och ökad tid i skolan än åtgärder som syftar till att hitta den perfekta mixen av elever.

Alla skolsystem har för- och nackdelar och kan behöva förbättras och reformeras. Det gäller förstås också systemet för skolval. Men utredningen lägger stor vikt vid statlig styrning istället för att bygga på de gradvisa reformer som redan är i gång. Runt om i landet pågår exempelvis försök med samordnade skolval, som gör att vårdnadshavare och elever lättare får överblick över möjligheterna och kan fatta informerade val. En utredning med likvärdighet i fokus hade kunnat bygga vidare på de positiva erfarenheter som redan existerar.

Kapitel tio i utredningen beskriver insatser för likvärdighet i ett bredare perspektiv. Kapitlet innehåller en intressant och grundlig diskussion om olika metoder för att stärka kvaliteten i skolan, bland annat när det gäller att stärka styrkedjan, förbättra incitamenten för skickliga lärare och skolläda att välja att arbeta på skolor med särskilda utmaningar samt öka stödet till nyanlända elever. Det är beklagligt att denna del av utredningen inte utmynnat i skarpa förslag.

Specifika synpunkter på förslagen

Kapitel 3 Ansvar för förskoleklassen, grundskolan och grundsärskolan

3.12.1 Staten bör ta ett större ansvar för skolans likvärdighet bl.a. genom att Skolverket etableras regionalt

Utredningens bedömning: Staten bör ta ett tydligare ansvar för att undervisningen i förskoleklassen, grundskolan och grundsärskolan ska vara likvärdig och kompensatorisk. Statens skolverk bör etablera en regional närvaro för att säkerställa ett aktivt och nära samarbete med huvudmännen i varje region och fungera rådgivande och stödjande. Syftet är att bidra till en ökad likvärdighet och höjd undervisningskvalitet. Skolverket bör i sin regionala organisation

- stödja huvudmännen i regionen i deras resultatuppföljning,
- ansvara för att planera och genomföra vissa kompetensutvecklingsinsatser i regionen i samarbete med huvudmän och universitet och högskolor, och
- bedöma behovet av att nya skolenheter etableras i regionen.

Skolverket bör ansvara för ytterligare uppgifter i enlighet med vad som föreslås i betänkandet i övrigt. Det är av stor vikt att ett nära samarbete med andra skolmyndigheter upprättas regionalt, t.ex. genom samlokalisering. Detta gäller särskilt Specialpedagogiska skolmyndigheten. Skolverkets arbete regionalt bör inte enbart avse förskoleklass, grundskola och grundsärskola utan också omfatta övriga skolformer liksom fritidshemmet.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget. Det finns en uppenbar risk att en regionaliserad skolmyndighet skulle leda till en väsentligt utökad byråkratisering av skolväsendet, som redan nu lider av alltför tung administrativ börda. Dessutom skulle det breda uppdrag som föreslås för den regionaliserade skolmyndigheten skapa gränsdragningsproblem gentemot andra myndigheter, exempelvis Skolinspektionen. Att skapa en regionaliserad planeringsmyndighet som fråntar de kommunala huvudmännen rätten att planera och organisera sin skolverksamhet och som begränsar fristående skolors etableringsmöjligheter torde inte bidra till engagemanget för att skapa en skola av hög kvalitet.

Kapitel 4 Likvärdighet och skolsegregation

4.6.1 Aktivt verka för en allsidig social sammansättning

Utredningens förslag: Huvudmännen för förskoleklassen och grundskolan ska aktivt verka för en allsidig social sammansättning av elever på sina skolenheter. Rektor för en förskoleklass eller grundskola ska inom givna ramar ha ett ansvar för att verka för en allsidig social sammansättning av undervisningsgrupper.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget. En övergripande ambition om allsidig social sammansättning skulle visa på en viljeinriktning och kunna vara ett stöd exempelvis när det gäller placeringen av nya kommunala skolor. I och med att utredningens

förslag går ner på detaljnivå, till sammansättningen av enskilda undervisningsgrupper, uppstår en rad potentiella problem.

I utredningen förs ett omfattande resonemang kring begreppet "allsidig social sammansättning" och hur det kan uppnås. Utredningen förklarar bland annat att "det inte vore meningsfullt att i lag definiera begreppet allsidig social sammansättning eller att ange vilka omständigheter som ska råda för att målsättningen ska anses vara uppnådd", eftersom förutsättningarna för olika huvudmän och skolor är så vitt skilda. Utredningen lyfter också vikten av att kvoter som huvudmännen utformar "varken strider mot diskrimineringslagstiftningen eller verkar stigmatiserande mot enskilda elever".

Målet kan alltså vare sig definieras eller uppfyllas. Det riskerar att strida mot diskrimineringslagstiftningen och skapa stigma hos eleverna. Ändå ska efterlevnaden av denna lag följas upp av Skolinspektionen i deras tillsyn. Det är svårt att se hur ett sådant regelverk ska kunna tillämpas på ett rättssäkert vis. Förslaget riskerar dessutom att leda till bristande transparens och ökad osäkerhet på alla nivåer, från huvudmännen till elever och vårdnadshavare. Sannolikt kommer tolkningarna variera mellan olika huvudmän och rektorer och beroende på politiskt styre i kommunen, vilket minskar förutsägbarheten.

4.6.2 Förbättra tillgången till och kvaliteten i uppgifter om skolväsendet

Utredningens bedömning: Uppgifter om samtliga skolenheters förutsättningar, verksamhet och resultat behöver finnas tillgängliga.

Svenskt Näringsliv instämmer i utredningens bedömning. Tillgång till aktuella och relevanta uppgifter om skolors verksamhet och resultat är en viktig förutsättning för ett aktivt och välgrundat skolval.

5.7.1 Ansökan om skolplacering

Utredningens förslag: Placering av elever i förskoleklasser, grundskolor och grundsärskolor med kommunal huvudman samt mottagande av elever i förskoleklass, grundskola och grundsärskola med enskild huvudman ska föregås av en ansökan från vårdnadshavarna.

Svenskt Näringsliv är positivt till förslaget. Ett aktivt skolval som omfattar kommunala och fristående skolor, där föräldrar och elever har goda möjligheter att göra väl underbyggda val, vore kvalitetsdrivande.

Kapitel 5 Gemensamt skolval

5.7.2 Ett gemensamt skolvalssystem

Utredningens förslag: Beslut om placering respektive mottagande vid samtliga kommunala och fristående skolor ska ske genom ett nationellt skolvalssystem.

5.7.3 Skolverket ska ansvara för skolvalssystemet

Utredningens förslag: Statens skolverk ska ansvara för det nationella skolvalssystemet för samtliga enskilda och kommunala huvudmän. I detta ingår att hantera ansökan, urval, mottagande i fristående skolor samt placering i kommunala skolor till förskoleklass, grundskola och grundsärskola. Statens skolverk ska ansvara för att vårdnadshavare ges information om skolvalet och om olika valalternativ. Statens skolverk ska ansvara för att information om sameskolan finns i det nationella skolvalssystemet. Det ska vara möjligt att ansöka om mottagande vid sameskolan genom det nationella skolvalssystemet.

Utredningens bedömning: Statens skolverk ska på regional nivå samverka med skolhuvudmän och ha ett övergripande ansvar för att analysera och informera huvudmän om det prognosticerade behovet av skolplatser i de kommuner som ingår i respektive region samt löpande utvärdera arbetet.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslagen 5.7.2 samt 5.7.3. Det finns en rad förbättringar av det aktiva skolvalet som skulle kunna genomföras inom ramen för dagens system. Goda exempel från bland andra Linköping och Järfälla kommuner visar att det är möjligt att bygga upp en samordnad antagning där vårdnadshavare och elever får bättre information om skolvalet, huvudmännen får fylldare information om vårdnadshavarnas preferenser samtidigt som alla huvudmän fortsatt har kontroll över sin data och sina regler. Att bygga vidare på de goda samarbeten som redan uppstått skulle sannolikt vara en snabbare och smidigare väg till ett skolvalssystem där fler föräldrar och elever kan göra aktiva och välgrundade val än utredningens förslag om att bygga upp en regional myndighetsstruktur.

5.7.4 Uppgift om dimensionering och urvalsgrunder

Utredningens förslag: Huvudmän för skolenhet med förskoleklass, grundskola och grundsärskola ska till Statens skolverk ange hur många elever de kan ta emot vid varje skolenhet i förskoleklass samt i respektive årskurs i grundskola och grundsärskola. Kommunala huvudmän ska ange hur skolplaceringsregeln rimlig närhet ska tillämpas i kommunen. Samtliga huvudmän ska ange vilka urvalsgrunder som ska gälla för varje skolenhet i förskoleklass och respektive årskurs i grundskola och grundsärskola. Flera urvalsgrunder ska kunna användas i ett och samma urval. Om fler än en urvalsgrund används ska huvudmannen ange i vilken omfattning de tillämpas och hur de förhåller sig till varandra.

Statens skolverk ska godkänna utformningen av de urvalsgrunder som huvudmän väljer att använda sig av. Ett sådant beslut ska gälla omedelbart. Om inte tillräckligt antal elever kan placeras enligt de urvalsgrunder som Skolverket godkänt ska övriga platser tilldelas elever enligt urvalsgrunden lika möjligheter. Utredningens bedömning: Statens skolinspektion ska fortsatt besluta om en huvudman får använda färdighetsprov som villkor för antagning eller grund för urval till en viss skolenhet eller elevgrupp från och med årskurs 4.

Eftersom förslaget följer på utredningens förslag om en regional skolmyndighet avstyrks det av skäl som Svenskt Näringsliv redan fört fram under punkt 3.12.1.

Kapitel 6 Principer för placering, mottagande och urval

6.5.1 Principer för placering och urvalsgrunder för skolor med kommunal huvudman

Utredningens förslag: En elev ska placeras vid den av kommunens skolenheter där elevens vårdnadshavare önskar att eleven ska gå. Om det inte finns plats för alla sökande till en skolenhet, ska ett urval göras. Vid urvalet till en kommunal skolenhet får en eller flera av följande grunder användas

- syskonförtur,
- kvot,
- geografiskt baserat urval,
- skolspår och
- lika möjligheter.

Platser får avsättas för elever som på grund av särskilda skäl bör ges företräde framför övriga elever till en viss skolenhet. Om elevens vårdnadshavare inte har inkommit med en ansökan om skolplacering eller om önskemålen i ansökan inte kan tillgodoses, ska eleven placeras vid en skolenhet med kommunal huvudman i rimlig närhet till hemmet. Vårdnadshavares önskemål om en viss skolplacering får frångås om den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen. Utredningens bedömning: Kommunala huvudmän ska fortsatt kunna använda tester och prov som villkor för antagning till eller inom en skolenhet. Bestämmelserna om mottagande i en annan kommuns skolenhet ska inte ändras.

6.5.2 Principer för mottagande och urvalsgrunder för skolor med enskild huvudman

Utredningens förslag: En elev ska placeras vid den skolenhet där elevens vårdnadshavare önskar att eleven ska gå. Om det inte finns plats för alla sökande till en skolenhet, ska ett urval göras.

Vid urvalet till en fristående skolenhet får en eller flera av följande grunder användas

- syskonförtur,
- kvot,
- geografiskt baserat urval, dock maximalt 50 procent av platserna,
- verksamhetsmässigt samband mellan skolenheter och
- lika möjligheter.

Platser får avsättas för elever som på grund av särskilda skäl bör ges företräde framför övriga elever vid en viss skolenhet. Utredningens bedömning: Enskilda huvudmän ska fortsatt kunna använda tester och prov som grund för urval till eller inom en skolenhet.

Svenskt Näringsliv anser att ett aktivt skolval som omfattar kommunala och fristående skolor är kvalitetsdrivande och positivt för svensk skola. Utredningens ansats att fler föräldrar ska göra aktiva skolval baserat på en ökad tillgång till statistik som ger möjlighet till bättre underbyggda val är vällovlig. Att möjligheterna

till syskonförtur, geografisk baserat urval och verksamhetsmässigt samband definieras som urvalsgrunder skulle bidra till ökad förutsägbarhet och ett enklare val.

Däremot avstyrker Svenskt Näringsliv utformningen av förslagen avseende 6.5.1 och 6.5.2. Kvoter för att uppnå ett odefinierat mål om allsidig social sammansättning som vare sig kan definieras eller uppfyllas utan att åtgärden riskerar att strida mot diskrimineringslagstiftningen leder till ökad rättsosäkerhet.

Ett högt söktryck till en skola är en viktig styrsignal till huvudmannen. Ett tidigt skolval skapar möjlighet för huvudmannen att investera och expandera verksamheten för att möta ett stort intresse. Möjlighet till ett tidigt skolval är också kvalitetsdrivande, eftersom uthålligt goda resultat ofta är en förutsättning för ett högt söktryck, som tillsammans med ett tidigt skolval skapar nämnda investerings- och expansionsmöjligheter. I ett system som strävar efter att så långt möjligt kunna tillgodose föräldrars val av skola för sina barn är kötid fortsatt en rimlig urvalsgrund. Svenskt Näringsliv anser således att kötid som urvalsgrund inte ska tas bort.

SN anser att eventuella förändringar i regelverket måste vila på en solid grund och föregås av en grundlig analys av vilka konsekvenser en tänkt regelförändring kan få i ett antal olika avseenden. Ansatsen att skapa förutsättningar för ett aktivt och välgrundat skolval bör kopplas till reformer som ger ökade möjligheter för attraktiva skolor att expandera så att fler elever får möjlighet att gå i en aktivt vald skola.

9 Skolans resurser, slutsatser och förslag

9.2.1 Staten behöver ta ett större ansvar för ökad likvärdighet

Utredningens bedömning: Staten bör ta ett större ansvar för att undervisningen i förskoleklassen, grundskolan och grundsärskolan ska vara likvärdig och kompensatorisk. Staten bör använda finansiella styrmedel i syfte att minska de skillnader mellan kommuner och huvudmän som kvarstår då hänsyn tagits till skillnader i förutsättningar och uppdrag, samt för att säkra en socioekonomisk kompensation mellan huvudmän.

9.2.2 Slå samman flera av de riktade statsbidragen till ett sektorsbidrag och tillför ytterligare resurser

Utredningens förslag: Majoriteten av stimulansbidragen till skolväsendet ska läggas samman till ett sektorsbidrag. Sektorsbidraget ska syfta till att stödja skolverksamheten och stimulera skolutveckling utifrån lokala behov och prioriteringar i syfte att öka likvärdigheten och kvaliteten i undervisningen. Varje skolhuvudman för skolenhet med förskoleklass, grundskola och grundsärskola kan beviljas bidrag. Skolverket fastställer vid årets början beloppet för innevarande år för de som beviljats bidrag, och redovisar en preliminär beräkning för påföljande två år. Bidraget ska vara socioekonomiskt viktat. För att erhålla statsbidrag ska huvudmannen utifrån analyser av den egna verksamhetens utvecklingsbehov sammanställa en treårig handlingsplan för att stärka likvärdighet och

undervisningskvalitet. Resultatet av handlingsplanen ska följas upp och redovisas. Statens skolverks regionala organisation ska följa huvudmännens arbete. Utöver existerande statsbidrag ska staten skjuta till ytterligare 3 miljarder årligen till det nya sektorsbidraget. Utredningens bedömning: Det påbörjade arbetet att förändra de riktade statsbidragen till skolväsendet ska fortsätta. Statens skolverk bör föreslå vilka statsbidrag som bör införlivas i det nya sektorsbidraget.

Svenskt Näringsliv är positivt till ett ökat statligt ansvar för skolans finansiering och anser att nuvarande ordning med en uppsjö av riktade statsbidrag är negativ för skolans utveckling. Det försvårar och förhindrar en utveckling av skolan utifrån lokala behov, och leder till kortsiktighet och ineffektiv resursallokering. För att råda bot på detta kan en möjlighet vara ett sektorsbidrag som utredningen föreslår.

9.2.3 Förändra beräkningen av grundbeloppet

Utredningens förslag: Hemkommunen ska vid beräkningen av det grundbelopp som lämnas i bidrag till en enskild huvudman för varje elev i förskoleklass, grundskola eller grundsärskola göra ett avdrag för de merkostnader som hemkommunen har till följd av sitt ansvar att dels erbjuda alla barn i kommunen en plats i en skola nära hemmet, dels ha beredskap att ta emot nya elever. Beräkningen av avdraget ska redovisas och motiveras.

Utredningen bedömer att merkostnader för kommunerna uppstår på grund av variationer i elevunderlaget. Utredningen menar att i tider när elevkullarna minskar uppstår merkostnader för kommunala skolor jämfört med fristående skolor till följd av skolpliktsansvaret och den överkapacitet som då uppstår i de kommunala skolorna. Likaså menar man att kommunala skolor måste ha en viss överkapacitet för så kallad lokal variation, som uppstår när exempelvis nya elever flyttar in under läsåret. Fristående skolor antas anpassa sig i lägre utsträckning till dessa elevvariationer. Dagens regelverk, med fokus på likabehandling, anses därför leda till överkompensation av fristående skolor.

Enligt Svenskt Näringslivs bedömning är det viktigt att finansieringen mellan friskolorna och de kommunala skolorna är likvärdig. I annat fall drabbas ytterst eleverna i den skolform som förfördelas, eftersom dessa elevers förutsättningar då blir sämre.

Mot den bakgrunden har Svenskt Näringsliv anlitat skolforskaren PhD Gabriel Heller-Sahlgren för att göra en empirisk granskning av utredningens analyser och slutsatser i denna del (rapporten "Friskolorna och skolkostnaderna – en empirisk granskning av Åstrandutredningens analyser och slutsatser" biläggs detta yttrande). Därvid framkommer följande.

1. Utredningens bedömning att kommunerna i större utsträckning anpassar sig till variationer i elevkullarna över tid saknar tydligt stöd och grundas på otillräckliga analyser. Vid noggrannare analys synes friskolorna anpassa sig

mer till sådana variationer.

Analyserna är otillräckliga och med en mer rimlig ansats tyder resultaten på att friskolorna i större utsträckning än de kommunala skolorna anpassar sig till variationer i elevunderlaget över tid för de år som utredningen själva anger som viktigast för analysen, det vill säga 2010-talet. Som exempel på otillräcklighet i analysen undersöker utredningen i vilken utsträckning som friskolor anpassar sig till variationer i antalet barn i skolåldern i de kommuner där friskolorna råkar vara belägna, i stället för att som Heller-Sahlgren undersöka i vilken grad de anpassar sig till variationer i elevunderlaget i de kommuner där eleverna är folkbokförda.

2. Utredningen överskattar merkostnaderna för variationer i elevunderlaget. Inledningsvis kan konstateras att kostnaderna för de olika kostnadsslagen och hur pass rörliga de är vid elevvariationer över tid är schablonmässigt uppskattade av utredningen, och inte grundade i empirisk analys. Det gör att det redan i början av denna analys finns en genuin osäkerhet om relevansen i beräkningarna.

Dessutom minskar merkostnaderna bland annat när man tar hänsyn till att fler kostnadsslag är rörliga vid beräkning av kostnader för kortsiktiga så kallade lokala variationer. De minskar också när man beräknar merkostnaden för stadiespecifika resurser korrekt. Vidare minskar de även när man, som sig bör, använder den nivå för skolkostnaderna som gällde under varje enskilt år som inkluderas i analysen, istället för att använda 2018 års skolkostnadsnivå över hela perioden. Merkostnaderna minskar också när man använder det mer relevanta måttet antalet elever i kommunen som går i grundskolan istället för antalet barn i skolåldern i kommunen för att beräkna variationer i elevunderlaget.

3. Utredningens överslagsberäkningar är missvisande vad gäller om finansieringen mellan fristående skolor och kommunala skolor är likvärdig. Som framgått i punkten ovan överskattar utredningen merkostnaderna till följd av variationer i elevunderlaget. Till detta ska läggas att utredningens valda kostnadsått inte, som utredningen hävdar, mäter den totala resursförbrukningen i kommunala skolor, utan vissa kostnader räknas inte med. Dessutom justerar man i praktiken för effekten av nyinvandrade och asylsökande elever på kostnaderna två gånger, vilket gör att man räknar kostnaderna för dessa dubbelt. Detta är endast några exempel på problemen i utredningens beräkningar.

Detta medför att jämförelsen blir felaktig och inte ger en korrekt bild av likvärdigheten i finansiering mellan kommunala och fristående skolor. När data och beräkningar korrigeras tyder analysen på att det är kommunala skolor, och inte friskolor, som överkompenseras under 2010-talet.

4. Fristående kommuner minskar kommunens skolkostnader

Heller-Sahlgren har undersökt sambandet mellan kommunens totala skolkostnader och andelen av kommunens elever som går i friskola, och

finner därvid att en högre andel friskoleelever samvarierar med lägre totala skolkostnader. Analysen tyder på att sambandet är kausalt, det vill säga en högre andel friskoleelever leder till lägre totala skolkostnader. Orsakerna till de lägre skolkostnaderna kan vara dels att friskolorna underkompenseras i förhållande till kommunala skolor, dels att konkurrensen leder till en högre kostnadseffektivitet i bägge skolformerna. Självklart kan dessa båda förklaringar vara samtidigt förekommande i en kommun.

Svenskt Näringsliv måste tyvärr konstatera att utredningen har misslyckats med att klarlägga om resursfördelningen är rättvisande mellan kommunala skolor och friskolor med hänsyn till uppdrag och elevernas socioekonomiska bakgrund.

Svenskt Näringsliv vill därtill erinra om att kommuner redan idag har möjlighet att ersätta den kommunala skolan för merkostnader till följd av det så kallade skolpliktsansvaret. Detta ska dock inte ske vid beräkning av skolpengen, utan särskiljas ”och inte ingå i resurserna till skolverksamheten”. (se prop. 2008/09:171, s 54-55) Det är förvånande och beklagligt att utredningen inte har beaktat detta.

Dessa regler infördes i januari 2010. Tidigare hade det varit möjligt för kommunerna att göra så kallat skolpliktsavdrag vid beräkning av skolpeng för friskolorna. Heller-Sahlgrens rapport visar också följdriktigt att friskolornas intäkter ökade mellan åren 2009 och 2010 (se diagram 6 och 7 i rapporten). Samtidigt visar analysen att friskolorna ändå har varit missgynnade resursmässigt jämfört med de kommunala skolorna under 2010-talet, även beaktat skillnader i uppdrag och socioekonomi hos eleverna mellan huvudmännen.

Mot denna bakgrund skulle ett införande av avdragsmöjlighet för kommunerna vad gäller de fristående skolornas skolpeng på grund av kommunernas skolpliktsansvar med all sannolikhet leda till en ytterligare försämrade likvärdighet mellan huvudmännen. Underkompensationen i finansiering för friskolorna skulle alltså tillta.

Till bilden hör att nivån på kommunala framtida skolpliktsavdrag kan komma att vara betydande. Med hänsyn till att utredningens egna beräkningar av merkostnaderna vid elevvariationer har karaktären av överslagsberäkningar och schabloner, och därmed behäftade med stor osäkerhet, samt delvis är direkt felaktiga, är det fullt möjligt att framtida lokalt beräknade kommunala skolpliktsavdrag kan bli mycket stora, bland annat därför att det är komplext att beräkna sådana kostnader och kommunerna kan ha incitament att överdriva desamma. Detta skulle leda till att osäkerheten för friskolorna om de framtida spelreglerna skulle bli fundamental. Det är en självklarhet att en möjlighet till kommunalt skolpliktsavdrag därmed skulle hämma friskolors utvecklingsmöjligheter. Det skulle också med all sannolikhet leda till att friskoleföretag avvecklar verksamheten, antingen på grund av osäkerheten eller på grund av försämrade ekonomiska förutsättningar när skolpliktsavdrag på skolpengen väl införts.

Ytterst skulle eleverna i friskolorna drabbas, med försämrade förutsättningar i

förhållande till elever i kommunala skolor.

Förslaget om en förändrad beräkning av grundbeloppet avstyrks och Svenskt Näringsliv anser inte att utredningens betänkande kan ligga till grund för lagstiftning. Om så görs blir konsekvenserna med all sannolikhet synnerligen allvarliga för den svenska skolan med sämre likvärdighet och sämre förutsättningar för elever i friskolor.

9.2.4 Skolpengen följer i vissa fall eleven med viss fördröjning

Utredningens förslag: Bidrag till enskilda huvudmän för varje elev vid en skolenhet ska justeras med två månaders fördröjning när en elev byter huvudman under läsåret.

9.2.5 Uppföljning av hanteringen av tilläggsbelopp

Utredningens bedömning: Dagens bestämmelser och ordning för beslut om tilläggsbelopp för elever i fristående skolor som har ett omfattande behov av särskilt stöd behöver utredas vidare.

9.2.6 Frågan om ett större statligt sektorsbidrag behöver utredas vidare

Utredningens bedömning: Staten bör på sikt ta ett större ansvar för finansieringen av förskoleklassen, grundskolan och grundsärskolan och eventuellt också andra skolformer liksom fritidshemmet. Detta bör ske genom att ett större statligt sektorsbidrag införs för att finansiera undervisningen som bedrivs i skolformerna samt eventuellt också andra kostnadsposter. Sektorsbidraget bör beräknas per huvudman och vara socioekonomiskt viktat. Sektorsbidraget ska endast kunna användas till kostnader i skolväsendet. Utredningens förslag: Utformning och konsekvenser av ett större statligt sektorsbidrag, inklusive eventuella konsekvenser på skatteområdet, ska utredas vidare.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslag 9.2.4. Det är inte rimligt att den skola där eleven har gått ska få behålla skolpengen i två månader samtidigt som den nya skolan som ansvarar för eleven från dag ett står utan ersättning. Svenskt Näringsliv tillstyrker att frågan om ett statligt sektorsbidrag utreds vidare.

FÖRENINGEN SVENSKT NÄRINGSLIV

Johan Britz
Näringspolitisk chef

Karin Rebas
Skolpolitisk expert